

Obraza uczuć religijnych – jak ją wywołać?

Przestępstwo z artykułu 196 kk należy do grupy przestępstw wzbudających szczególne kontrowersje.

Artykuł 196 kk stanowi, że „kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

Podmiot przestępstwa został określony za pomocą wyrażenia „kto”, co wskazuje na jego powszechny charakter – ogólnie rzecz biorąc przestępstwo to może popełnić każdy człowiek. Osoba taka miałaby dokonać obrazy uczuć religijnych poprzez publiczne znieważenie przedmiotu bądź też miejsca kultu religijnego. Powstaje w tym miejscu pytanie: na czym taka obraza ma polegać i w jaki sposób może się przejawiać?

W doktrynie przyjmuje się, że chodzi tu o zachowanie, które jest odbierane przez wyznawców danej religii za poniżające, uwłaczające czy obelżywe wobec przedmiotów czci lub miejsc wykonywania obrzędów religijnych. Może przybrać formę wypowiedzi słownej, ale również formę obrazów, gestów czy też pisma. Charakter tych zachowań należy oceniać na podstawie przesłanek obiektywnych, uwzględniając przekonania panujące w danym kręgu kulturowym, z którego wywodzi się pokrzywdzony. Jako modelowy wzorzec należy przyjąć przeciętnego członka danej wspólnoty. Nie jest jednak wymagane, by zachowaniem tym poczuło się dotkniętych kilka osób, na co mogłaby wskazywać literalna wykładnia przepisu („kto obraża uczucia religijne innych osób”)¹.

Przedmiotem czci religijnej są nie tylko rzeczy w znaczeniu materialnym – wymaga to szczególnego podkreślenia. W istocie przedmiotem czci bardzo rzadko jest przecież konkretna rzecz. Chodzi tu raczej o samego Boga, o symbole, o określone słowa czy imiona. O pewne postawy i przekonania. W związku z tym, znieważenie może polegać na obelżywych wypowiedziach, parodiowaniu, posługiwaniu się w sposób uwłaczający wizerunkami lub wyobrażeniami, które przez daną wspólnotę są uznane za święte².

Z kolei miejscem przeznaczonym do publicznego wykonywania obrzędów religijnych jest miejsce w sposób szczególny przystosowane do sprawowania kultu lub aktów religijnych w obecności innych osób. Chodzi tu zatem o kościół, kaplicę, ale też m.in. o przestrzeń zajęta przez osoby uczestniczące w nabożeństwie majowym,

gromadzące się przy figurze przedstawiającej Matkę Boską. Miejsce, o którym mowa w artykule 196 kk nie musi mieć bowiem charakteru trwałego³.

Należy podkreślić, że warunkiem karalności za omawiane znieważenie jest jego publiczny charakter. Oznacza to, że dokonane zostało w miejscu publicznym lub w takich warunkach, że jego treść może dotrzeć do większej, bliżej nieoznaczonej liczby osób⁴.

Do rozpatrzenia pozostała strona podmiotowa przestępstwa. Użyte określenie „znieważa” sugeruje, iż dane przestępstwo może być popełnione tylko umyślnie i ma charakter wyłącznie intencjonalny. Sprawca zatem musi działać w zamiarze bezpośrednim⁵. Od zamiaru bezpośredniego należy odróżnić zamiar ewentualny (wynikowy). Niekiedy w doktrynie podnosi się, że przestępstwo z artykułu 196 może zostać popełnione również w zamiarze ewentualnym.

Takie zachowania należy odróżnić od krytyki⁶. W wielu jednak sytuacjach faktycznych zachowanie danej osoby balansuje na granicy pomiędzy obrazą czyichś uczuć a dopuszczalną krytyką. Dlatego też właściwe zinterpretowanie charakteru danego zachowania niesie ze sobą często wiele trudności. Jest to istotne z oczywistego powodu – obraza uczuć religijnych stanowi przestępstwo, natomiast krytyka jest dopuszczalna, a często również wskazana. Stanowi ponadto przejaw konstytucyjnie zagwarantowanej wolności słowa.

Przestępstwo z artykułu 196 kk należy do grupy przestępstw wzbudających szczególne kontrowersje. Jest ono jednym z wyraźnych przykładów potencjalnego konfliktu pomiędzy niematerialnymi dobrami przeciwnych sobie jednostek. Natomiast same przesłanki określone są za pomocą zwrotów zabarwionych ocennie, których interpretacja może budzić wątpliwości. Niejasności wywołuje już przecież samo pojęcie uczuć religijnych. Dlatego też omawiane zagadnienie wymaga dokładnego przeanalizowania konkretnego stanu faktycznego. []

³ Ibid.

⁴ A. Marek: *Komentarz do art. 196 Kodeksu karnego*. [w:] *System Informacji Prawnej LEX*, 20.02.2012 r.

⁵ W. Wróbel, *op. cit.*

⁶ Jak wskazuje Partycja Kozłowska-Kalisz: Wykładnia (...) może powodować trudności wobec konieczności rozdzielenia zachowań obrażających uczucia religijne innych osób od przejawów korzystania z wolności słowa w zakresie dopuszczalnej krytyki przedmiotów kultu wyznawców danej religii. Według autorki należy przyjąć, że krytyka nie stanowi obrazy uczuć religijnych jeżeli (...) forma i treść takich zachowań nie zawiera w swojej treści elementów poniżających, lekceważących, obelżywych (...). Zob.: P. Kozłowska-Kalisz: *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*. [w:] M. Mozgawa (red.): *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*. Warszawa 2010, s. 402.

¹ W. Wróbel: *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*. [w:] A. Zoll (red.): *Kodeks karny część szczególna. Komentarz. Tom II*. Warszawa 2008, s. 551-553.

² Ibid.